

Beszámoló a PD-104316 OTKA (NKFIH)-kutatás lezárultáról

Az „Irodalmi kultúra Magyarországon 1500 körül” című OTKA-kutatás célja az volt, hogy egy új összefoglalást adjon az 1480-1526 közötti időszak irodalmi irányairól, különös tekintettel a latin nyelvű irodalomra, új értelmezéseket nyújtson a kor irodalmi emlékeiről, és új, eddig kiadatlan forrásokat tárjon fel. A kutatási projekt során megjelent négy új szövegemlék a kor irodalmához (eközben három szöveg megjelenés alatt áll), számos tanulmányt publikáltam, és egy monográfia-méretű könyvet adtam le habilitációként a Jagelló-kor irodalmi kultúrájáról.

Az „Irodalmi kultúra Magyarországon 1500 körül” című kutatás 2012. szeptemberében indult, és a három éves futamidő egy éves meghosszabbításával 2016. aug. 31-én zárult le. A pályázati futamidő alatt megvédtem a kutatás témájában írt, 361 oldal terjedelmű, angol nyelven beadott habilitációm az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (a védés 2015. december 16-án zajlott le). A teljes angol nyelvű könyv elbírálás alatt van külföldi kiadónál, a magyar nyelvű változat megjelenésére a L'Harmattan kiadóval kötött szerződés értelmében 2016 decembere-2017 januárja körül kerül sor.

A kutatás egyes célkitűzéseit időközben önálló publikációk, cikkek és szövegközlések formájában jelentettem meg. A témához kapcsolódó publikációk:

Önálló könyvek:

- A. Lucie Dolezalová, Kiss Farkas Gábor, Rafał Wójcik, *The Art of Memory in Late Medieval Central Europe*, szerk. Farkas Gábor Kiss, Budapest-Paris, L'Harmattan, 2016, 365 pp. (háromszerzős monográfia az 1400–1520 között kelet-közép-európai mnemotechnikáról tíz latin szövegkiadással)
- B. *Augustinus Moravus Olomucensis. Proceedings of the International Symposium to Mark the 500th Anniversary of the Death of Augustinus Moravus Olomucensis (1467–1513)*, szerk. Ekler Péter, Kiss Farkas Gábor, Budapest, MTA BTK, 2015, 216 pp. (ebben egy tanulmány pp. 77–92, és Augustinus Moravus latin verseinek, illetve Valentin Eck róla szóló panegyricusának kiadása: 157–181)

A kutatás témájához kapcsolódó tanulmányok:

1. *Ambiguity and Paradox in the Humanistic Literature of the Jagiellonian Age*, in: *Armed Memory: Agency and Peasant Revolts in Central and Southern Europe (1450–1700)*, ed. Gabriella Erdélyi, Göttingen: Vandenhoeck und Ruprecht, 2016, 171–190. (rövidebb magyar változata: *Taurinus Parasztháborúja. Kétértelműség és paradoxitás a Jagelló-kor humanista irodalmában*, *Történelmi Szemle* 53:4 (2014), 549–562.)
2. *Latin és népnyelv a késő-középkori magyarországi domonkos kolostorokban* - Leonhard Huntpechler: *Directio pedagogorum*, *Irodalomtörténeti Közlemények* 120 (2016), 225–247.
3. *Az első, részben magyar nyelvű nyomtatvány (Melanchthon: Elementa Latinae grammatices, Krakó, Vietor, 1526)*, *Festschrift*, szerk. Zvara Edina, Szeged, 2016, 8 pp.
4. *Boëthius Besztercebányán: egy ismeretlen latin költemény a 15. század második feléből*, *Magyar Könyvszemle*, 132 (2016), 13 pp.
5. *Sylvester János első verse*, *Magyar Könyvszemle*, 132 (2016), 60–62.
6. *„Mindent el kell hinnünk és meg kell tartanunk, ami a Bibliában van?” – Gosztonyi János győri püspök kérdései és Iodocus Clichtoveus párizsi teológus válaszai: Nonnullarum questionum dissolutio (1517)*, *Lymbus* 12 (2015), 17–44.

7. *Un nouveau témoin illustré du Libellus de imaginibus deorum (Eger, Bibl. arch., Ms. B. X. 44.)*, Humanistica Lovaniensia, 64 (2015), 23–41.
8. *Martinus Thyrnavinus; Valentinus Eck*, In: David Thomas, John Azumah, Douglas Pratt, Andrew Newman, Stanisław Grodz, John Chesworth (eds.), *Christian-Muslim Relations. A Bibliographical History. Volume 7. Central and Eastern Europe, Asia, Africa and South America (1500–1600)*, Leiden, Brill, 2015, 126–134.
9. Farkas Gábor Kiss, Lucie Dolezalova, *Le pouvoir des mots dans l'art de la mémoire à la fin du Moyen Age*, in: *Le pouvoir des mots au Moyen Age*, éd. Nicole Bériou, Irène Rosier-Catach, Turnhout, Brepols, 2014, 127–153.
10. *Political Rhetoric in Anti-Ottoman Literature. Martinus Thyrnavinus: To the Dignitaries of the Hungarian Kingdom*, in: *Ein Raum in Wandel: Die osmanisch-habsburgische Grenzregion vom 16. bis zum 18. Jahrhundert*, ed. Norbert Spannenberger, Szabolcs Varga, Stuttgart, Franz Steiner, 2014, 143–159.
12. *Konstanztól Budáig: Pier Paolo Vergerio és a magyar humanizmus*. In: "Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris". Tanulmányok a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából, ed. Attila Bárány, László Pószán, Debrecen, 2014, 369–382.
12. *Franciscus Pescennius Niger Báthory Miklós váci püspök udvarában és a Scholasticum Orosianae iuventutis dramma*, Magyar Könyvszemle 129 (2013), 265–281.
13. *Performing from Memory and Experiencing the Senses in Late Medieval Meditative Practice: The Treatises "Memoria fecunda", "Nota hanc figuram" and "Alphabetum Trinitatis"*, Daphnis. Zeitschrift für mittlere deutsche Litteratur 41 (2012), 419–452.
14. *Des livres qui parlent: paratexte et publicité au début du 16e siècle*. Acta Musei Nationalis Pragae. Series C, Historia Litterarum / Časopis Národního muzea. Řada historická 57 (2012/3): 61–68. (bővített magyar változata: *Beszélő könyvek. Dialogikus olvasás, paratextusok és reklám 1500 körül*, in: Bednancics Gábor (ed.), *Az olvasás labirintusában. Tanulmányok Eisemann György 60. születésnapjára*, Budapest, Ráció Kiadó, 2013, 15–35.)
15. "O Pragensis achademia!" Ms. Prague, Metropolitan Chapter 832 and its relevance to the efforts of church unification between Hungary, Paris and Prague in 1518, Archa Verbi. Yearbook for the Study of Medieval Theology 9 (2012): 122–147.
16. 'Communis quidam bonae doctrinae thesaurus': Authorship and Inspiration in Late Medieval Commentaries on the Book of Psalms from Central Europe, in: *Modes of Authorship in the Middle Ages*, ed. Slavica Ranković, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 2012, 97–112.
17. *Johannes Jacobus de Castelbarco: Regimen contra pestem. Életvezetési és orvosi tanácsok Vitéz János számára*, Lymbus 10 (2012–13), 7–23.
18. *A magyarországi humanizmus kezdeteiről (Pierpaolo Vergerio, Vitéz János és Johannes Tröster)*, in: Tegye, Imre, Békés Enikő (eds.), *Convivium. Tanulmányok Pajorin Klára születésnapjára*, Debrecen-Budapest, 2012, 119–131.

Az eredeti célkitűzések közül:

- teljes mértékben megvalósult a középkori magyarországi könyvjegyzékek digitális kiadása. Ez a kutatás, amely végül mintegy 100 könyvjegyzék kiadását tartalmazza, lényegesen nagyobb munkának bizonyult, mint eredetileg gondoltam. Jelenleg két formátumban férhető hozzá: a hece.elte.hu/theca/theca.htm cím alatt elérhető teljes szöveggént az adatbázis anyaga, illetve a hece.elte.hu/theca cím alatt be lehet lépni abba a nodejs-mongodb alapú adatbázisba, ahol az anyag teljes egésze kereshető. Bár az adatbázis működésképes, az adatok tartós megőrzésére teljes szövegű verziót is

készítettünk, mert egyrészt az ELTE informatikai háttere nem biztosítja ennek az adatbázistípusnak a futását, így külső szerverről kell futtatnunk, másrészt a gyors informatikai avulás miatt ez tűnt a biztonságosabb megoldásnak. Tervbe van véve a teljes anyag mutatóval ellátott, nyomtatott megjelentetése is. Az adatbázis előkészítésében két egyetemi szeminárium, valamint Bartók Zsófia (2011), Smrcz Ádám (2014) és Farkas Flóra (2016) működött közre.

- Iodocus Clichtoveus Gosztonyi János kérdéseire írt válaszai megjelentek latinul a *Lymbus*-ban 2015-ben (5. publikáció).
- Johannes Tröster *De amore* című munkájáról szóló disszertációját megvédte Szilágyi Emőke Rita 2012-ben, a szöveg megjelenés alatt van. Ehhez kapcsolódó kutatásaim közül megjelent már két tanulmány a magyar humanizmus kezdeteiről, Tröster magyar kapcsolatairól, ill. Johannes Jacobus de Castelbarco egy Vitéz Jánosnak ajánlott, kiadatlan művéről, amely bemutatja a humanista püspök napi életvitelét, és a neki ajánlott étrendet. (10., 16., 17.)
- Valentin Eck jegyzetei saját *De reipublicae administratione* című munkájához még nem jelentek meg nyomtatásban. Ennek az anyagnak a kiadása csak a latin nyelvű munkával együtt használható, így viszont a főszöveg, illetve Eck kommentárjai együtt már jelentős terjedelműek (kb. 40 oldal), ráadásul három szövegváltozatban maradt fenn a szöveg. A szöveg átírása elkészült, és hozzáférhető a 2015-ben megvédett habilitációm mellékletében, azonban terjedelme miatt folyóiratban (*Lymbus*) nem közölhető. Végül habilitációm magyar nyelvű kiadásának mellékletében fog megjelenni a szöveg 2016 decemberében-januárjában.

A témában az alábbi előadásokat tartottam:

- *Francesco Pescennio Negro Báthory Miklós váci püspök udvarában*, A Báthoryak az irodalomban és a történelemben, Nyírbátor, 2011. nov. 25.
- „*O Pragensis achademia!*” – *efforts for church union between Paris, Hungary and Prague in 1518*, *Ecclesia primitiva – ecclesia moderna*, Vienna, ÖAW-Institut für Mittelalterforschung, Dec 10, 2011.
- *Des livres qui parlent: paratexte et publicité au début du 16e siècle*, Fourth International Conference of the Europa Humanistica, Prague, Vila Lanna, April 19-22, 2012.
- „*Mindent el kell hinnünk, ami a Bibliában van?*” – *Gosztonyi János püspök (1460–1527) világnépeinek értelmezéséhez*, MTA ITI, Reneszánsz-barokk kutatócsoport, 2012. jún. 25.
- *Teológia és egyházegyesítés a 16. század kezdetén: Gosztonyi János és Iodocus Clichtoveus*, Francia-magyar kapcsolatok a középkorban, Debrecen, 2012. szept. 5-6.
- *Origins and versions of the ‘Nota hanc figuram’ treatise*, *Ars memorativa in Central Europe*, Dec 3, 2012, Alpen-Adria-Universität Klagenfurt Dec 3, 2012.
- *Experiencing the Senses: the dynamism of performative tools in meditation and preaching*, *Religious Acculturation III*, Vienna, Institut für Mittelalterforschung, Jan 17-18, 2013.
- *Verbatim repetere: Rote memorization versus rephrasing of canonical texts in the vernacular in Hungary*, *Anfangsgeschichten / Origins stories. Der Beginn der volkssprachigen Schriftlichkeit in komparatistischer Perspektive*, Vienna, Institut für Mittelalterforschung, Febr 7, 2013.
- *Handschriftliches zu Celtis*, *Humanismus in Unterfranken*, Universität Würzburg, Institut für klassische Philologie, July 11, 2013.
- *Les paratextes entre manuscrit et imprimé*, *Entre manuscrit et imprimé – atelier doctoral à l’École française de Rome*, Rome, Aug 8, 2013. (organizer)

- *Augustinus Moravus in defence of poetry (1494)*, Augustinus Moravus Olomucensis 500, Budapest, Hungarian National Library, Nov 11, 2013. (organizer)
- *Reading nuns: functional or complementary bilingualism?*, Working Group 1 of the COST Action IS1301, New Communities of Interpretation, British Academy in Rome, Rome, Febr 13-14, 2014.
- *„De regis officio” des Jodocus Clichtoveus (1519)*, De institutione regii pueri – Humanistische Erziehungsliterature, Polnische Akademie der Wissenschaften, Wissenschaftliches Zentrum in Wien, March 13-14, 2014.
- *Irony and Paradox in the Humanistic Literature of the Jagellonian Age*, Revolt, Violence and Memory: Peasant Uprisings in Late Medieval and Early Modern Europe, May 22-23, Budapest, Institute of History, Research Centre for the Humanities, Hungarian Academy of Sciences
- *Imaginary Spaces of Meditation: From the Art of Memory to Ars Meditativa*, New Communities of Interpretation: Religion in Europe, c. 1300-1550, III - Cultural Transmission, July 9, 2014, International Medieval Congress, Leeds (az utazás az OTKA támogatásával valósult meg)
- *Didactic self-commentaries: speaking through personae in educational literature in late medieval Central Europe and Hungary*, The medieval self-commentary: a transnational perspective, Fondation Hardt, 22-23 July, 2014, Vandoeuvres, Genève
- *Vitéz János és a magyar humanizmus kezdetei*, „Causa unionis, causa fidei, causa reformationis in capite et membris“ Konferencia a konstanzi zsinat 600. évfordulója alkalmából. Debrecen, 2014. nov. 6.
- *Classroom commentaries in Vienna around 1510*, Vadian und die Universität Wien am Anfang des 16. Jahrhundert, Vienna, Österreichische Nationalbibliothek im Palais Mollard, Nov 11, 2014. (egyúttal szervező is)
- *A Jagelló-kori humanizmus irodalma - az elmúlt húsz év kutatásai*, A Jagellók Magyarországa - Új kutatások és eredmények, Budapest, MTA BTK TTI, 2014. nov. 14.
- *Reading Nuns at the Insula Leporum: Traces of Bilingualism in a Late Medieval Dominican Nunnery*, Pursuing a New Order, Workshop, Institut für Mittelalterforschung, Nov 18, 2014.
- *Creating Community through Classics - Latin and vernacular commentaries on Classics in the school in early 16th c. Central Europe*, Communities and Interpretation – Second Workshop of the Working Group 1 of COST Action IS 1301, New Communities of Interpretation, Vienna, Institut für Mittelalterforschung, Nov 22, 2014.
- *Anfangsgeschichten des ungarischen Humanismus in der Historiographie*, Forschungskolloquium zur mittelalterlichen Geschichte (Prof. Dr. Johannes Helmraht), Humboldt-Universität zu Berlin, Berlin, Jan 6, 2015.
- *Renaissance Intellectuals between Latin and the Vernacular: Lessons from a Database in the Making*, Annual Meeting of the Renaissance Society of America, Renaissance Communities of Interpretation III: Voices from Central Europe, Berlin, Humboldt Universität, March 28, 2015. (részben az OTKA támogatásával)
- *Das Königstreffen von 1515 als Knotenpunkt humanistischer Netzwerke*, Wiener Kongress 1515. Zentraleuropa zwischen Jagiellonen und Habsburgern. Wien, 15.-17. April 2015.
- *Early Sixteenth-Century School Commentaries in East Central Europe: Leonard Cox on Castellesi's Venatio (1524)*, Renaissance Society of America, Panel: Early Modern Eastern Europe: Pedagogy, Representation, Fri, April 1, 3:30 to 5:00pm, Park Plaza, Fourth Floor, Brookline Room

- *Reform, discipline, or good custom? Leonard Huntpechler's religious agency in Central Europe (1450s–60s)*, The Religious Field in the Long Fifteenth Century: Framing Religious Transformation in Late Medieval and Early Modern Europe, Universität Münster, May 27–28, 2016.

- *Latin Poetry, News Communication and Historical Memory in 15th century East Central Europe*, Theorizing Medieval European Literatures, Centre for Medieval Studies, University of York, June 30, 2016.

A pályázat során megnehezítették a munkát az ELTE ügyviteli rendelkezései, ill. az általános közbeszerzési szabályok. Az eredeti tervek szerint számos külföldi könyvtárból szerettem volna másolatokat rendelni (mikrofilmen, vagy digitális formában), azonban egyszerűbbnek tűnt végül a számlákat saját magamnak kifizetni, mint külföldi egyetemek rektorainak, akadémiai intézmények könyvtárigazgatóinak, vagy éppen kolostori apátoknak az átláthatósági nyilatkozataira várni. A tervezett dologi beszerzések nem valósultak meg, mert a megrendelt számítógép, és egyéb eszközök nem érkeztek meg a pályázat lezárultáig. Mivel külföldi vendég meghívása külön engedélyhez kötött, így végül a tervezett konferenciákból csak az Augustinus Moravusról szóló valósult meg az OTKA segítségével, külön engedéllyel. Ezt követte a Bécsben, a Ludwig Boltzmann Institut für neulateinische Studien-nel együtt szervezett konferencia Joachim Vadianusról (Vadian und die Universität Wien am Anfang des 16. Jahrhundert, Österreichische Nationalbibliothek im Palais Mollard, Bécs, 2014. nov. 5.), ezt az innsbrucki intézet anyagi támogatásával valósítottuk meg. A tervezett konferenciákkal szinte azonos témájú kongresszusok viszont megvalósultak a COST IS-1301 kutatói hálózat keretében, amelynek pályázatírásában is részt vettem, és ezen felül egy kisebb konferencia (Social Networks and Transfers of Religious Knowledge Across Borders Conference, Budapest, Central European University-Eötvös Loránd University, June 8–10, 2015), valamint egy diákok számára tervezett „téli egyetem” (Training school: Crossing borders. The transmission of religious texts and the migration of scholars in late medieval and early modern Europe, Budapest, MTA Könyvtár, Dec 7–9, 2015) valósult meg. Ezekhez az OTKA projekt anyagi támogatására nem volt szükség, a költségeket a COST programból fedeztük. Az adminisztrációs problémák miatt jelentős pénzüsszeg maradt meg a keretből: ezt igyekeztem hallgatók bevonásával új kutatási irányok elkezdésére és megvalósítására fordítani. 2016 márciusában beadott költségvetésmódosítási kérelmem kedvező elbírálásban részesült, és ennek köszönhetően hallgatói foglalkoztatás keretében 5 egyetemi hallgató 10 hónap munkaidőben vett részt a szakmai munkában (pl. Leonard Huntpechler Széchy Dénes érsekhez írt, 1454-ből származó levele a szerzetbe lépésről, Paul Wann Budán tartott, 1460 körüli, táncról szóló prédikációjának átírása, vagy Janus Pannonius elégiáihoz írt, kiadatlan, 16. század eleji kommentár kiadása), amelyek megjelentetése OTDK-dolgozat, vagy tanulmány formájában a közeljövőben várható.

Kiss Farkas Gábor